

VIII Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa
pt. *Przesłanki uchwalenia Konstytucji 3 Maja 1791 roku i jej
wpływ na dalsze losy narodów Europy Środkowo-Wschodniej
(aspekty geopolityczne, historyczne, prawne, ekonomiczne,
społeczne i kulturowe)*

Naukowcy z Białorusi, Litwy, Ukrainy i Polski dyskutowali w Wilnie o przesłankach i skutkach Konstytucji 3 Maja 1791 roku i jej wpływie na losy narodów Europy Środkowo-Wschodniej

W 2021 roku obchodzono 230. rocznicę Konstytucji 3 Maja, która była jednym z największych osiągnięć Rzeczypospolitej Obojga Narodów (Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego). Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy (SNPL) w dn. 15–17 października 2021 r. zorganizowało VIII Międzynarodową Interdyscyplinarną Konferencję Naukową pt. *Przesłanki uchwalenia Konstytucji 3 Maja 1791 roku i jej wpływ na dalsze losy narodów Europy Środkowo-Wschodniej (aspekty geopolityczne, historyczne, prawne, ekonomiczne, społeczne i kulturowe)*. Konferencja odbyła się przy wsparciu Ambasady RP w Wilnie i Departamentu Mniejszości Narodowych przy Rządzie Republiki Litewskiej.

Wprowadzeniem do problematyki konferencji było wystąpienie znanego naukowca z Wielkiej Brytanii prof. Richarda Butterwicka, który przedstawił zarys wydarzeń historycznych związanych z uchwaleniem Konstytucji 3 Maja. Obrady rozpoczęły się od dyskusji panelowej, w której wzięli udział naukowcy z Białorusi (dr Vadzim Anipiarkou), Litwy (dr Eligijus Raila), Polski (dr hab. Piotr Ugniewski) i Ukrainy (dr hab. Natalia Starczenko) (moderator dr hab. Jarosław Wołkonowski z SNPL), przedstawiając wyniki swoich badań i refleksje na temat Konstytucji 3 Maja. Ta debata była prawdopodobnie pierwszym spotkaniem naukowców z tego regionu Europy, w którym Konstytucja była wdrożona.

Konstytucja 3 Maja 1791 r. jako polityczny akt prawny okazała się miłowym krokiem cywilizacyjnym – była to pierwsza konstytucja pisana w Europie i druga na świecie (po Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki). Ten polityczny akt prawny został przyjęty w okresie ogromnych zmian w Europie – Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela we Francji

Fot. 1. Panel dyskusyjny z udziałem naukowców (od lewej) z Litwy doc. dr Eligijus Raila, Białorusi dr Vadzim Anipiarkou, Polski dr hab. Piotr Ugniewski i Ukrainy dr hab. Natalia Starczenko (uczestniczy zdalnie), moderator panelu dr hab. Jarosław Wołkonowski (po prawej).

Foto: Marian Paluszkiwicz.

była przyjęta 26 sierpnia 1789 r., a słynna Konstytucja Francji – 3 września 1791 r., cztery miesiące później. Nieodłączną częścią Konstytucji 3 Maja był uchwalony 20 października 1791 r. akt prawny Zaręczenie Wzajemne Obojga Narodów wprowadzający szczegółowe przepisy wykonawcze dla Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Konstytucja 3 Maja funkcjonowała rok i dwa tygodnie, gdyż 18 maja 1792 r. na terytorium Rzeczypospolitej wtargnął stutysięczny korpus wojsk carskiej Rosji, który zapoczątkował upadek państwa. Pomimo tragicznego losu Rzeczypospolitej pamięć o cywilizacyjnym dziele Obojga Narodów przetrwała wiele pokoleń.

Konferencja miała na celu szerokie, wieloaspektowe spojrzenie na procesy geopolityczne i historyczne, które przebiegały w Europie w XVIII w. i doprowadziły do uchwalenia pierwszej (i kolejnych) konstytucji na kontynencie europejskim, na nowe prawne i społeczne regulacje wielonarodowego państwa, jakim była unia Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa

Fot. 2. Uczestnicy konferencji w sali Ambasady Rzeczypospolitej Polski.

Foto: Marian Paluszkiewicz.

Litewskiego, tworząca Rzeczpospolitą Obojga Narodów, udział w tym procesie poszczególnych regionów i ich przedstawicieli, a także skutki i ocena tego procesu w świadomości narodowej tego regionu.

Na konferencji wygłoszono około 40 referatów (prelegenci reprezentowali ponad 25 uczelni i ośrodków badawczych) w sześciu sekcjach tematycznych, obejmujących takie zagadnienia, jak: społeczno-ekonomiczne i kulturowe uwarunkowania uchwalenia Konstytucji 3 Maja; gra sił politycznych i ich interesów w tym procesie; reakcja carskiej Rosji na Konstytucję 3 Maja i Zaręczenie Wzajemne Obojga Narodów; skutki i znaczenie uchwalenia Konstytucji i Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów; Konstytucja 3 Maja w kulturze oraz w sztuce i w polityce historycznej Litwy i Polski oraz sąsiednich państw.

Pomimo niesprzyjającej sytuacji pandemicznej około 30 referatów zostało wygłoszonych w trybie kontaktowym, zaś pozostałych 10 – w trybie zdalnym. Zarówno podczas panelu dyskusyjnego, jak i w ramach sekcji toczyła się treściwa i głęboka dyskusja. W dn. 17 października odbyło się podsumowanie konferencji i spotkanie z posłem na Sejm Republiki Litewskiej Emanuelisem Zingerisem, założycielem sejmowej Grupy 3 Maja. Na zakończenie konferencji odbyła się wycieczka pt. *Śladami uczestników Konstytucji 3 Maja* – to nowy szlak turystyczny do

Fot. 3. Uczestnicy konferencji w sali Ambasady Rzeczypospolitej Polski.

Foto: Marian Paluszkiewicz.

miejsc na Litwie związanych z Konstytucją 3 Maja. Uczestnicy wycieczki zwiedzili Kowno i Poniemunie, gdzie w odbudowanym dawnym zamku Giełgudów, który był w tym regionie ośrodkiem wspierania Konstytucji 3 Maja, zapoznano się z dziedzictwem rodu i biografią jego założyciela Antoniego Giełguda.

Zgłoszone i przedyskutowane oraz zrecenzowane referaty zostaną opublikowane w dwóch odrębnych monografiach zbiorowych, które przybliżą osobom zainteresowanym temat związany z przesłankami przyjęcia Konstytucji 3 Maja i jej znaczeniem dla losów narodów tego regionu.

Dr hab. Jarosław Wołkonowski
Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Konferencji

Prof. dr Wojciech Stankiewicz
Prezes Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy